CZU: 821.135.1.09
DOI: 10.5281/zenodo.3566676

Dumitru GABURA
Universitatea de Stat
„Dimitrie Cantemir”
(Chişinău)

EMINESCU ÎN VIZIUNEA TRANSPERSONALĂ A LUI VICTOR TELEUCĂ

Eminescu in the transpersonal view of Victor Teleucă

Summary: The concepts of transpersonal psychology – meditation, extended consciousness, revelation, Id, Transcendent Id ... are found represented in the poem „Răsărit de Luceafăr” which will serve as the object of our research, as well as in some articles published over time since 1975.

Keywords: overcoming the consciousness of the ego, the Id as a synthesis of the conscious, the subconscious and the superconscious, the extended consciousness, transcendence and cosmization.

Rezumat: Rezumat: Conceptele psihologiei transpersonale – meditația, conștiința extinsă, revelația, Sinele, Sinele transcendent … se regăsesc reprezentate în poemul „Răsărit de Luceafăr”, care va servi drept obiect al cercetării noastre, precum și în câteva articole publicate de-a lungul timpului începând cu anul 1975.

Cuvinte-cheie: depăşirea conştiinţei eului, Sinele ca sinteză a conştientului, subconştientului şi supraconştientului, conştiinţă extinsă, transcendere şi cosmizare.

Ne propunem în cele ce urmează să studiem mitopo(i)etica lui M. Eminescu prin viziunea transpersonală a lui V.Teleucă: *depășirea conștiinței Eului, Sinele ca sinteză a conștientului, inconștientului, subconștientului și supraconștientului*.

„Eminescu, menționează Victor Teleucă în articolul „Ce te legeni, codrule?” (publicat în 1975 în ziarul „Cultura”), a fost unul dintre marii neînțeleși ai timpului său, nu a dat niciodată prilej ca alții să-i poarte invidie meschină, dar nici nui-a putut înțelege pe cei care umblau cu monumentele din urmă. …Dar Eminescu nu a putut crea nici când și-a trăit viața sa scurtă și zbuciumată.O nedreptate socială strigătoare la cer.” (Teleucă 2010, pp. 266-267). Tematica eminesciană rămâne în atenția lui în toată perioada creației sale: în poemul „Eminescu” (1975), în eseul „Problema plopilor fără soț”, în poemul „Răsărit de Luceafăr” (1988), în tablete etc.

Conceptele paradigmei transpersonale: *meditația, cunoașterea de sine, conștiința extinsă și multidimensională, revelația, experiența de vârf, experiențe arhetipale, procesul de împlinire a sinelui, sinele transcendent, sinele adânc, sinele total, transcendere și cosmizare* îl definesc pe Eminescu ca pe un Creator etern.

BDD-A30760 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

Acestea se regăsesc reprezentate în poemul cu titlul sugestiv „Răsărit de Luceafăr", care va servi drept obiect al cercetării noastre, precum și în câteva articole publicate de-a lungul timpului înce-pând cu anul 1975. „Un veritabil tur de forță dionisiac, cu învolburări expresionist-plutonice, într-o retorică evocând marile expansiuni eminesciene din *Memento mori* deasupra cărora plutește seninătatea luminii luciferice", așa începe analiza poemului Th.Codreanu (Codreanu, p. 104).

Paradigma transpersonală, teoretizată recent, valorifică *filosofia universală, vedele, upanișadele*. Aceste scrieri sacre serveau ca sursă de inspirație pentru Eminescu, precum și pentru Teleucă, devenind liantul ce unește acești doi poeți.

Victor Teleucă ne oferă o viziune inedită asupra personalității poetului. Își expune propriul gând, apoi îl disecă, îl răstoarnă, îl spiralează și îl face aproape material și vizibil, astfel încât cititorul se face într-un fel părtaș al descoperirii și *extinderii imaginii obișnuite* a lui Eminescu: „îl suna un tainic foc, îl sunau bătrâni/ stejarii, îndărătnicii și crunții;/ munții mândrii și cărunții îi puneau pe gândul/ frunții umbra lor să se anunțe, când îl așezau/ la masă plin de strigăt și îndoială și că el muia/ nu pana ci un deget în cerneala sângelui și-l/ ascuțea cât mai mult, mai mult să doară – vara ,/ toamna primăvara, iarna cu deosebire, când a/ cerului sclipire gerul l-așeza pe geamuri,/" (Teleucă 2010, p. 7).

Vedanta îndeamnă la realizare: „a vedea toate existențele în Sine și Sinele în toate existențele" [4]. Prin *conștiința extinsă* Teleucă se încadrează în noua concepție despre infinitatea de A FI, ce exprimă totalitatea relațiilor dintre Sine și Lume pe care trebuie să o punem în locul relației false create de Ego-ul limitativ (Teleucă 2000, pag. 7). Acest concept îl evidențiază referindu-se la conștiința extiinsă a lui Eminescu ce apare în versurile: „El simțea sub/ frunte gândul cum se simte prafu-n armă, mai/ simțea cum se revarsă arsă lumea-ntr-o alarmă/ până-atunci necunoscută și de care te-nfiori/ și-auzea cum demiurgul stă cu bezna în dispută/…" (Teleucă 2010, pag. 9).

La Jung *Sinele* nu este un *Eu Conștient*, ci o personalitate mai cuprinzătoare, o personalitate eternă nu doar *conștientă,* ci și *inconștientă, subconștientă* și *supraconștientă*. În articolul „Despre legăturile psihologiei analitice cu opera literară" (1922) el diferențiază două tipuri de lucrări: 1. cele care izvorau în întregime din intenția autorului și 2. cele care luau în posesie autorul. Jung susține că al doilea tip de lucrări proveneau din inconștientul colectiv. În astfel de cazuri, procesul creativ apare ca o activare inconștientă a unei imagini arhetipale.: „Cine vorbește cu prototipuri vorbește cu mii de voci parcă, impresionează și copleșește, ridică totodată ceea ce exprimă, din singular și vremelnic, în sfera a ceea ce ființează mereu și astfel dezleagă în noi toate acele forțe ajutătoare care i-au îngăduit omenirii din toate timpurile să se salveze din toate primejdiile și să supraviețuiască chiar și nopții celei mai lungi" (Jung, pag. 86).

Din analiza sintagmelor critice cu care e caracterizat Victor Teleucă (*lirosof* – M. Cimpoi; *heraclitean transmodern* – Th.Codreanu, Andrei Țurcanu; *poet filosof* – M. Dolgan, H. Corbu…) reiese apartenența lui la al doilea tip de creativitate, aceasta

BDD-A30760 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

permițându-ne o omologare a celor doi poeți pe același plan creativ-meditativ, *transpersonal* în terminologia noastră. Lui Teleucă îi reușește intuitiv descrierea procesului dinamic ce se producea în *Sinele eminescian*, care impunea o *transfigurare vizionară a timpului*: „desfăcând o rază-n patru, fiecare iar la rându-i o mai desfăcea în patru ca să caute în nimbul razelor cum crește timpul și cu zeii făcând teatru, din lumina lor obscenă, îi punea să joace-n scena lumii lui și să-i recheme, le da replica la vreme când se dezmorțea din frigul gândului, și el o vină și lumina din lumină se isca a treia, alta, cosmică, dogoritoare, zburători cu chip de fluturi se-ntorceau spre începuturi, fulger încăput în noapte, dar și într-un strop de rouă și de-acum de la sine fiecare rază nouă iar se desfăcea în patru și-n a trudei nepieire, luminând în timp și spațiu, un nesațiu de iubire care schimbă veșnic vremea într-o altă viscolire însetată de frământuri…" (Teleucă 2010, pag. 11).

Nu lipsește în poem semnalarea *sacrificiului* lui Eminescu: „când se revărsară zorii şi-adormi pe cele/ scrise fruntea lui mai grea ca munții, nici el/ nu-şi închipuise care lege se alege din cuvinte şi/ din vise, un ceva ce n-are capăt, un simbol din/ vremi cernut, altfel nu era ce este şi ce-a fi cu/ timp şi spaţiu într-o soartă încăput;/" (Teleucă 2010, pag. 19).

Mulți, foarte mulți și-ar fi dorit gloria eminesciană, însă nimeni dintre muritori nu-și *asumă suferințele* pe care le-a cunoscut Eminescu. Relevantă e descrierea *însufleţirii creației* lui Eminescu ce ține de *transgresarea fluidului vital în cuvinte*. Acest gând îl întâlnim în versurile: „între litere lumină turna să se-nchege bine, spus apoi să lumineze din cetatea vorbei noastre ca prin antici metereze, umbra lui era Ciobanul fără oi şi fără nume, sumbră ea-i venea din urmă ca să-l apere de lume pentru lume să-l păstreze şi cu lumea să se-ndrume şi prin lume să se cheme;" (Teleucă 2010, pag. 13).

Întregul poem prezintă un *scenariu cosmic (transpersonal) de transgresare a conștiinței universale, de trecere la Sinele poetului*, *de reîntoarcere prin supraconștiința evoluată* în perioada vieții pământești a lui Eminescu la soarta de Luceafăr. Totul duce la *renașterea în sfera umană*, *ciclicitatea astfel continuând la nesfârșit*: „dormea bouru-n perete şi pe capul/ lui temut care-a stat în stema ţării, Lucifer/ lucea tăcut, raza împărţită-n patru raze tot/ atât de multe iar se desfăcea în patru şi din/ nou în patru iar desfăcându-se în patru chiar/ atunci, neprevăzut, timpul îndărăt se-ntoarce/ renăscând de la-nceput./" (Teleucă 2010, pag. 21).

Întâlnim, cu certitudine, aici revelația *relației dintre individ și divin*, ce prezintă secretul suprem al tuturor marilor tradiții spirituale. Lama Anagarica Govinda susține că cei care trăiesc în timpul iluzoriu al conștiinței lor periferice, al intelectului și în continuum-ul spațio-teporal al lumii externe, se identifică cu ceea ce este muritor, cei care trăiesc în armonie cu „pulsul eternității" se identifică cu ceea ce este nemuritor și descoperă că întreaga eternitate se află în spirit, în spiritul lor (Anagarica Govinda, p. 322).

Limbajul obișnuit pare a fi inadecvat pentru comunicarea misterului operei eminesciene. Cu toate acestea, Teleucă reușește în tot contextul poemului să creeze niște construcții literar-artistice ca să releve *diversele stări de conștiință proprii*

BDD-A30760 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

personalității transcendentale a poetului. O face fără a folosi terminologia tehnică specifică experiențelor mistice: „raza ce se-mparte-n patru sub magia/ vorbei simple care sufletul ni-l umple,/ împletindu-ni-l cu lumea unei lumi ce el pe scut/ o aduce dintr-o luptă-n care graiul s-a născut/ şi-a rămas în devenire când şi sfânt de nemurire/ şi timp sfânt de regăsire pentru-acest pământ/ ce-ncape într-un fulger de cuvânt;/” (Teleucă 2010, pag. 17).

Anume acest fapt face posibilă perceperea imaginară a Naturii Divine în poemul *Răsărit de Luceafăr*.

Stările profunde de meditație îi ofereau unui creator autentic posibilități nelimitate, inclusiv modalități de cunoaștere a misterelor. Eminescu face referire la aceste *stări de conştiință* în poezia *Preot şi filosof*: „Nu ne mustrați! Noi sîntem cei cu auzul fin/ şi percepurăm şoapta misterului divin.” (Eminescu, pag, pp. 305-306).

Virtutea meditației producea la Eminescu o forță spirituală proprie tuturor ființelor, esența acesteia fiind *compasiunea*. „Când se sătura de tot şi de toate, revine la frumusețile naturii, conversează cu tot ce este curat, necălcat în picioare – codrul, apele…”, scrie Teleucă (Teleucă 2010, p. 267).

În acest sens, Eminescu susține: „Eu sunt budist. Nefiind creştin simplu, dar creştin ridicat la potența a zecea, nu mi-e milă numai de-ai mei, mi-e milă de orice viețuieşte fie aceea un gândac, fie un animal, fie un grec, fie un sârb, fie un bulgar. Religia mea îmi comandă de a nu spune decât atâta cât poate să-aducă pe-o ființă *la cunoştința de sine*, la aceea *fulgurație intelectuală* care să-i facă a-l vedea că degeaba invidia se zbate, degeaba răutatea se frământă, degeaba minciuna luptă, căci luptă în contra unei puteri constante, care există pururea, în contra lui Brahma, a adevărului”, notează Eminescu în manuscrisul aflat în fondul documentar 2275B. Adevărat, „Eminescu este conştiința noastră națională,” deduce Victor Teleucă (Teleucă 2010, p. 264). Această conştiință de necuprins şi-a asumat cu deplină certitudine problemele întregii națiuni, ca fiind ale sale. S-a identificat cu Țara, a ales calea suferinței din dragoste de neam. Poemul eminescian, scris la numai 17 ani, „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie” ne convinge de acest adevăr. Eminescu, continuă Teleucă în același articol din 1975, „a fost nu numai un romantic, cum ar fi vrut unii să-l vadă, ci un revoltat, un dezamăgit (Teleucă 2010, p. 267).

Nu a putut fi înțeles şi recunoscut în decursul vieții ca un creator rupt de canoanele vechii mentalități (paradigma materialistă, newtonian-carteziene), cu atât mai mult cu *cât venea de dincolo, dintr-o altă lume, prin transcendere, (paradigma bazată pe viteza luminii, mecanicii cuantice, prin pasiunea , interesul său în filosofia indiană*). Supărarea lui Eminescu la apariția volumului editat de Titu Maiorescu în decembrie 1883 confirmă cu asupra de măsură această opinie. Ulterior, văzând prin vitrinele librăriilor volumul cu poeziile sale încerca să-l distrugă. Eminescu se simțea şi era altcineva, decât era prezentat de forțele ostile personalității sale ieşite din comun. Aceasta a fost piatra de temelie a destinului lui M.Eminescu. Sistemul nu agrea, ci elimina intruşii. Cu părere de rău, acest fapt deveni o normă.

BDD-A30760 © 2019 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

Mai există și alte argumente în acest sens. Eminescu traduce gramatica sanscrită mică de Franz Bott pe parcursul a trei ani după un volum aparținând Iuliei Hasdeu. De ce a întreprins Eminescu o asemenea traducere si, mai ales, cu ce scop? Aici Amita Bhose e de acord cu Tudor Vianu: „Din dorința de a *pătrunde tainele creației*, Eminescu a simțit nevoia să parcurgă textele originale indiene". În altă parte, Amita Bhose declară: „După convingerea noastră, pasiunea lui Eminescu pentru sanscrită a pornit de la interesul său în filosofia indiană. Ni se pare că *Eminescu a intuit o legătură între filosofie și științele exacte*; de aceea s-a documentat în cele două materii pentru a ajunge la *descifrarea enigmei începutului lumii*. Totodată, el şi-a dat seama de faptul că pregătirea în filozofia indiană necesită pregătirea în filologia sanscrită, fiindcă este imposibil să înțelegi teoriile metafizice indiene fără să cunoşti subtilitățile limbii sanscrite." Traducerea lui Eminescu este prima lucrare în limba română de acest fel, dar, în același timp, și ultimul act cultural al lui Eminescu. Cum Amita Bhose constată că „forța mentală care iradiază din traducerea lui Bopp este cea a unui om în întregime intact", iată că autoarei îi revine rolul – fără să știe – de a pleda pentru Eminescu în propria țară a poetului (Gramatica sanscrită mică a lui Fr. Bopp).

În concluzie, menționăm că Victor Teleucă relevă un mare adevăr: „Tot secretul nemuririi poetului M.Eminescu este că a trăit la fel de intens toate cele trei timpuri ale indicativului. Opera sa seamănă cu o piramidă miraculoasă înălțată pentru Măria Sa Dorul. A te minuna de înălțimea piramidei e prea puțin. E nevoie să pătrunzi în ea și, cu flacăra pâlpâindă a dorului, să cauți frumusețile nebănuite, care apar la fiece lectură nouă. În creația eminesciană e răscrucea de drumuri, unde chintesența creației populare se întâlnește cu culturile lumii. *Poetul a luat obişnuitul, l-a înveşmântat în cuvinte şi i-a comunicat încărcătura cosmică a dorului* (Teleucă, p. 267).

Referinţe bibliografice:

1. ANAGARICA GOVINDA, Lama. *Meditația creatoare și conștiința multidimensională.*București: Editura Herald, 1999

2. AUROBINDO, Sri. *Bazele sistemului yoga*. Cluj: Ed. Dacia, 1995.

3. CODREANU, Theodor. *În oglinzile lui Victor Teleucă*. București: Editura eLiteratura, 2017.

4. EMINESCU, Mihai. *O sută și una de poezii*, Editura Academiei Române, București, 2017

5. *Gramatica sanscrită mică a lui Fr. Bopp* în traducerea lui Eminescu. Introducere

6. JUNG, C.G. *Despre legăturile psihologiei analitice cu opera literară*. București: Opere complete, vol.15, Ed. Trei, 2007, traducere Gabriela Dantiș

7. TELEUCĂ, Victor. *Un heraclitean transmodern*. Chișinău: Ed. Universul, 2010.

8. TELEUCĂ, Victor. *Răsărit de Luceafăr*. Chișinău: Ed. Universul, 2010.

9. TELEUCĂ, Victor. *Piramida Singurătății*. Chișinău: Ed. Cartea Moldovei, 2000.

BDD-A30760 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)